

II. tečaj
1849.

V četrtek 22. sušca.

12. list
I. polovice.

Studenček.

Studenček pod skalo
Samotno kipi
Vodico prav zalo
Po logu vali.

V senco se skrije,
Ko solnce gorkó
Na logec zasije
Nad bistro vodó.

Zdaj merzla vodica
Po senci šumi,
Iz ktere se ptica
Napiti želi.

Bliz' tebe stojijo
Violce lepé,
Prav žlahtno cvetijo
Prijetno dišé.

Pri tebi počijem
Se dobro shladim,
Se vode napijem
Ter žejo vgasim.

Obalo.

Bog pomaga.

Zapušena revna vdova je imela petéro otrok, ki jih je z veliko težavo redila. Vunder pri toliki revsini dobra ženica svoje nadloge ni na glas in povsod tožila. Delala in prav goreče je s svojimi ljubimi otročiči molila, ter Očeta v nebesih za pomoč prosila. Veliko je bilo dobri materi za lepo izrejo svojih otročičev mar. Pridno in skerbno jih je v cerkev in šolo pošiljala in zapomnjene nauke z njimi domá ponavljala. Neko jutro uboga mamica prav žalostno in s solzami z ljubimi otročiči juterno molitvico moli. Ko

je bila pa molitvica dokončana, reče milo: Ljubčki moji! Bog naj še vas vsmili, danes vam nimam nič za kosilce dati; nimam krnha, nimam moke, še eniga jajčica nimam več pri hiši. Prosite ljubiga Boga, de nam bo pomagal, on je zadosti bogat in vselej rad pomaga. —

Mali Jožek, ki je bil komaj šest lét star, mora brez kosilca teš v šolo iti. Milo se mu je storilo. Joka po poti. Več mu je bilo za drago mater in bratce kot za sé mar. Ravno pride memo cerkve, kjer so bile vrata odperte. Hitro vtakne kapico pod ramico, stopi v cerkev in poklekne pred véliki oltar. Ko nobeniga okóli sébe ne vidi, se mu še bolj vmili, solze se mu vderejo in glasno začne moliti: „Ljubi nebeški Oče, mi nimamo nič več jesti. Naša mamica nimajo ne kruha, ne moke, še eniga jajčica ne. Nikar ne pusti, de bi mi lakoto terpeli. Lepo prosim, pomagaj nam! Mamica pravijo, de si zadosti bogat, in de rad pomagaš. Vsmili se tedej!“ — Tako otroško in upljivo je molil dobri Jožek. Poln upanja v božjo pomoč gre zdej iz cerkve v šolo. — Ko šola mine, in Jožek spet domu pride, vidi na mizi velik hléb beliga kruha, skledo moke in poln peharček jajčic. „Bogu bodi hvála! — zavpije blagi fantič — Bog je moje molitev vslišal in nam pomagal. Povejte, ljuba mamica! ali vam je Bog pri oknu noter dal?“ Naka, odgovoré mati, pa tvojo lepo molitvico je vunder le Bog vslišal. Ko si ti pred oltarjem klečal in molil, si mislil de te nobeden človek ne vidi. Pa ni bilo takó. Neznana dobra gospa so bili na koru in so tvojo glasno molitvico slišali, pa tudi vslišali. Mila gospa so bili tisti angeljček, ki ga je Bog nam na pomoč poslal, de nam ne bo treba lakote terpeti. Pridite sem, ljubi moji! vžimo dobre darí miliga Očeta in zahvalimo ga, ki nam je takó dobrotljivo pomagal. —

Kdor rad dela in pa moli,
Bog ne zabi ga nikoli.

A. Praprotnik.

Miloserčna hči.

(Prevod iz serbskiga.)

Gustav III., kralj švedski je enkrat sam skozi neko vās jezdaril in srečal ne dalječ od Štokholma, poglavitniga mesta, mlado in lepo kmetiško deklino, ktera je vodo pri studencu zajemala. Kralj jo poprosi, de naj mu da vodé piti, ktera mu ročno prav prijazno in priljudno ponudi korec z vodó. Kralj močno ganjen jo vpraša: Dobra deklica, ali bi ne hotla z mano v Štokholm iti, jez te čém srečno storiti? Gospod! odgovorí zmešana deklica, ko bi ravno môgla vašim besedam verjeti, bi mi vendar ne bilo mogoče, se poslužiti vaše ponudbe. Moja mati so starí in bolni, oni nimajo nikjer nobeniga razun mene, in torej me nič na svetu ne zamore pregovoriti, de bi jim svojo pomoč odrekla. — Kje pa je ta tvoja mati? jo poprašà kralj. — Tamkej v uni kočici, gospod! odgovori dekle. Gustav raz konja stopi, in gre počasi za dekličem. Pride v hišico; pa kolika žalost je tukaj za take oči, ktere niso bile vajene gledati siromakov v nesreči! Zagleda na razderti postelji revno starko, vso sključeno — takó, de ni ne s perstam zamôgla migniti brez velike bolečine in muke. Ah, revna duša! zavpije kralj ves ganjen, kako si nesrečna! O koliko bi bila še nesrečniši, odgovorí mu bolna, ko mi bi ne bil Bog dal te dobre hčeri, ktera neprenehama pri meni stojí, in mi streže. O de bi jo Bog blagoslovil!

Solzé so se ji iz oči vlile, in tudi kralj se nehotama začne jokati; in ker ji za zdaj ni mogel drugači pomagati, ji pustí mošnico z denarjem na postelji, in iz stаницe gredé reče hčeri: Bogaj, draga hči! tudi za naprej tako svojo mater in jo tolaži, jez pa bom skerbel vsako potrebo od vaj odverniti. — In ko se urno na konja vsee, ji pové, de je on Gustav kralj. Ne čakaje odgovora se verne v Štokholm, in prec drugi dan odloči materi počitnino ali penzijon do smerti, ktero naj potim hči vživa.

Líkar.

Noč in dan.

Peti pogovor.

Boštjan prebira pri mizi z očali na nosu več slovenskih časopisov. Domači otroci Matiček, Janezek in Barbika se vsak v enim kotu učé. Tonček, Nežika in Matevžek stopijo v hišo. Domači otroci bukve vstran, pa jim naproti.

Boštjan. (pogleda.) O, kaj ste vi, žerjavi!

Tonček, Nežika, Matevžek. Stari oče! kaj vam morde ni prav, de smo prišli?

B. (vzame očali z nosa.) O, prav, prav. Take otrôke, ki k meni zató hodijo, de bi se kaj koristniga naučili, rad vidim. — Ali še veste, kaj sim vam zadnjič povedal?

Matiček. Jez še vem: De se zemlja suče, solnce pa de stoji vedno na enim mestu.

Nežika. In pa, de nas neka čudna moč zemlje náse vleče, de ne odpademo, kader se zemlja suče.

B. Kako sim že rekel, de učeni to moč imenujejo?

Janezek. Násevlečno moč.

B. No, dobro ste zapomnili vse. Ali pa tudi veste, kakó de se noč in dan naredita? — Zakaj ni zmiraj dan?

Barbika. Solnce za goro zaide, nam ne more svetiti, je pa noč.

B. Djali smo, de solnce vedno na enim mestu stoji. Kako more za goro zaiti? Solnce izhaja (gor gre), solnce zahaja (dol gre), za goro gre i. t. d. — takó so govorili ljudje tačas, ko še niso vedili, de solnce stoji, de se zemlja premikuje. Mi smo to staro govorjenje prideržali, četudi vemo, de je ravno narobe. — Noč in dan se morata tedaj kako drugači napraviti. Kdo jo bo zadel? — Pomislite!

Otroci (mislijo, mislijo. Kar se oglasi Matevžek:) Boštjan! ali ni takó le? Vi ste rekli, de je zemlja okrogla in de se suče, solnce pa de stoji. Kaj ne, mi se sučemo z zemljo vred?

B. Prav.

Matevžek. Jez mislim, kadar se zasučemo na uno stran, de solnce ne more do nas svetiti, je noč. Kadar

se pa spet nazaj zasučemo, de zamore solnce tisto stran zemlje razsvetliti, je pa spet dan.

B. Ste vidili, kako jo je Matevžek zadel? Pa zakaj? Zató, ker je mislil in vse dobro premislil, kar smo se že menili. Človek ne sme samo debelo gledati in čakati, če bo kaj z nebes padlo. Zakaj mu je pa Bog um dal?

Otroci (pogledujejo Matevžka. Vsakimu je žal, de ta reč ni njemu poprej na misel prišla. Zato pa ni Matevžku nobeden nevošljiv.)

B. Ali bi se radi prepričali, de se noč in dan res tako napravita, kakor je Matevžek rekel?

Otroci. Prav radi.

B. Barbika! prinesi luč. Saj je že tako tama. Janezek! ti mi pa podaj eno debelo jabelko iz škrinje. (se zgodi. — Boštjan predere jabelko z enim odlomljenim roglam starih vilic skozi sredo in derži na njem jabelko proti luči, rekoč;) Poglejte, otroci! Kaka je proti luči obrnjena polovica jabelka? — In kakšna je polovica od luči obrnjena?

Otroci. Proti luči je razsvitljena, na uni strani je pa tamna.

B. Vidite, ravno taka je z zemljo in solncem. Polovica zemlje proti solncu ima dan, druga pa unstran solnea ob enim noč. (Boštjan suče zdaj jabelko med perstama.) Ker se pa zemlja suče, kakor jez zdaj to jabelko proti luči sučem, pridejo vsi kraji zemlje na versto, de imajo dan in noč. Na eni strani dan, na nasprotni pa noč.

Nešika. Oh, kako je Bog vendar vse modro modro naredil. (Zdaj začne dekla mizo pogrinjati.)

B. Pa nehajmo. Bomo pa jutri ali pojutrinim kaj več. Preden se pa razidete, otroci! mi morate nocoj spet eno zapeti,

Barbika in Matiček; Stari oče! ktero pa hočete?

B. No, saj vesta, ktera je moja.

Barbika. Aha, že vem — „zvonikarjevo.“ (Zapojejo „zvonikarjevo.“ Boštjan jih zlo pohvali. Večerja je že namizi. Ptujti otroci se po navadi priporočé in gredo.)

Kako so stari Slovani merliče pokopávali?

Kadar je kdo vmerl, so žene najeli, ki so po merliču jokale in mu hvalo péle. Ta navada se najde še dan-današnji pri Hrovatih, Vlahih in Morlahih v Dalmácii. Pa tudi pri primorskih Slovencih okoli Reke in Tersta.

Kakor učeni Čeh Dobrovski dokazuje, so Slovani pred keršanstvom svoje merliče sožigali, ne pokopávali. Germado, to je kùp drev, na katerim so merliče sožigali, so imenovali „koster“ od mertvecovih kostí, ki so jih gori žgali. Rusi germado še „koster“ imenujejo. Pepel sožganih kostí so skerbno pobrali in ga na kraji, ki je bil zato odločen, v velikih verčih ali kruglah hranili. Mislili so, de tudi po smerti človek nekoliko pozemlskih potreb čuti. Torej so k verčem s pepelam merličevih kostí majhne verčke z jedmi in pijačo postavljali. Pred 200 léti so še tudi Slovenci meso in kruh na grobe svojih žlahtnikov ali rodbenikov nosili. Menili so, de se mertvi teh jedí poslužijo, kadar ponoči iz grobov vstanejo. De mertvi ob enajstih ponoči vstajajo in do polnoči okoli hodijo, pa veliko babjevercov še dan današnji veruje.

Mertvimu v čast so imeli stari Slovani nekoliko dní po smerti veliko pojedino. Ta spomin žalosti so na kmetih ne le Slovenci, ampak tudi drugi Slovani noter do zdajnih časov ohranili. Kakor nekdej, tudi zdaj bližnja žlahta mertviga to pojedino ponavadno sedmi dan po njegovi smerti daje. Zató se imenuje taka pojedina sedmina. V nekterih krajih jo imajo o smi dan po smerti. Ondi jo imenujejo osmina. V drugih krajih jo pa imajo prec po pogrebu. Vender jo imenujejo po stari navadi sedmino, v nekterih krajih pa tudi pogrebšino. Pred jedjo molijo na glas za mertviga. Spomnijo se ga tudi med jedjo. Hvalijo njegove dobre lastnosti. Pijejo mu na dušno srečo. Kadar začnejo suhe jedí na mizo prihajati, je znamnje, de gre sedmina h koncu. Končajo jo z molitvijo in se razidejo.

Kako je drevesu pomagati, če ima v deblu zadržik rodovitnosti?

Če staro drevo že tako debelo in terdo skorjo zaradi, ali pa mu lastne veje tako senco delajo, de ga sonce ne more obsijati in mu lesa zadosti greti, ne more sadú roditi, ker muzga ne more po lesu ročno teči, in tistiga živeža, ki ga iz korenin in iz perja dobí, k rodovitnosti perpraviti. Zato malo, ali celo nič cvetnih popkov ne stori, in sadja ne rodi.

Takimu drevesu se kmalo pomaga: Če mu vso staro in mervto kožo čisto vzameš, in ga večkrat z vodo omiješ, tudi s suknam oplaziš ali z metlo ometeš. Pa mu moraš tudi tiste veje na solnčni strani vzeti, ktere mu senco delajo.

(Kr. Vertnar.)

Rudnica.

Rudnica se imenuje jama v kateri rudo kopljejo. Tistim, ki kopljejo, se pravi rudarji. — Rudarji se spuščajo v rudniško jamo na klinu ali po stopnicah z lučjo, in kopljejo s pikam rudo, ktero v koše naloženo z vretenam po vervi izlačijo. Potlej jo neso v rudarsko peč, kjer se v ognji topí, de kóvina, to je dobra ruda odteče. Žlindra se na stran znosi.

Medved in lesica.

(Basen.)

Medved se je neizrečeno hvalil in povzdigoval, de je zmed vsih stvari nar bolj priljuden, ker nikoli nobene merhe, nobene mertvine ne jé. Lesica to slišati, se mu nasmeja rekoč: Bolj bi bil priljuden, ko bi žive pri miru pustil in merhovino pojedal.

Marsikteri iše nezaslužene časti, in se s takimi rečmi hvali, kterih bi ga moglo sram biti.

Modri izreki.

Sreča nam dobí prijatle, nesreča jih skusi.

Delo odverne od nas troje veliko zlo: Dolgočas, greh in revšino.

Govor je zvesta podoba duše. Po njem se zamore um in serce človeka spoznati.

Nič ti ne pomaga, če si se dobro učil in veliko naučil, če nehaš dobro delati.

Čas vse oslabi, samo slabih navad ne; te se tim bolj vkoreninijo, čim dle jih imamo.

Gorjé otrokam, ki se s prilizovavci družijo! S sblinjeno hvalo oslepljeni ne bodo nekoli svojih napak spoznali, in vedno trapice polne domišljevanja ostali.

Pomoček zoper bule goveje živine.

Pomoček zoper zvunanje bule ali gobe živine so pene, govejiga mesa, ki se lahko povsod zastonj dobijo. Če se večkrat gobe z imenovanimi penami pomazejo, se v malo dneh pesušijo. Ta pomoček so kmetje iz Kaminj že večkrat skusili in ga po Novicah na znanje dali.

Smešnica.

Neka žena zgubi pravdo, ktera ji je skorej celo premoženje snédla. Njen mali sin to slišati jo vesel objame rekoč: Neizrečeno me veseli, de ste vendar enkrat tisto nesrečno pravdo zgubili, ki vas je že toliko časa nadlegovala.

Zastavica.

Nobeden nima in si ne želi; ko bi pa kdo imel, bi ne dal za ves svet. Kaj je to?

Ko bi imel kdo dve glavi!

Opomba.

Tiste g. prejemnike Védeša, ki so ga le za čertert léta naročili, in ga šelé še prejemati, spodobno prosimo, de bi naročilo še ta mesec ponovili. — Vredništvo nadalje tiste gospode pisavce, ki so mu povest od bolj neznanih žival poslali, za poterpljenje prosaj, pokler podobe zadevnih žival na svitlo ne predijo. — V blišnjim listu pride perva. — Vredništvo.

Popravek. Na 85. strani v poprejšnim listu zgoraj beri 1693, ne 1893.